

Sparen bij de fiscus

De Nederlandse politiek maakt zich druk over de gevolgen van de financiële crisis voor de schatkist. Het kan misschien even duren, maar een volgende crisis komt eraan. Hoe blijven in dat geval de financiën op orde?

Voor de banken werd geld met geld maken een kunst. Talloze trucs werden uitgevonden om gedeponeerde gelden steeds opnieuw uit te lenen, tot op veertigmaal het eigen vermogen. Dat is mogelijk omdat uitgeleend geld toch weer op een bank terecht komt en omdat banken normaliter hun onderlinge vorderingen wekelijks verrekenen. Het is duidelijk dat de banken hiermee voor eigen voordeel enorme hoeveelheden geld creëren. Maar riskant is het natuurlijk wel dat vele geldschieters gelijktijdig het beschikkingsrecht hebben over het oorspronkelijke eigen vermogen. Op deze manier groeide het aandeel van de financiële sector in het bnp in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk uit tot tachtig procent (Johnson en Kwak, 2010).

De instorting kon niet uitblijven. Overheden maakten vele miljarden over aan falende banken, maar zonder een herstructurering af te dwingen. De overheid nam de schuld, maar de bonussen bleven. Niet de banken, maar alleen overheden hielden de geldcirculatie op gang. Gerespecteerde economen stellen vast dat het bancaire systeem nauwelijks is verbeterd. Megabanken zijn meer dan ooit *too big to fail*. Hun invloed op de politiek is funest. De instrumenten voor de geldmakerij zullen blijven. Dat geldt ook voor de hoge salariering en de bonussen. De superrijken en banken kunnen via *hedge funds* met geleend geld markten manipuleren, valutakoersen ontwrichten, bedrijven opkopen, uitwringen en laten vallen (Stiglitz, 2010).

Bank Staatsfinanciën

Sparen bij een bank is ongewild meespelen in het bancaire kansspel. Als het tegen zit krijgt men later, via de fiscus, ook nog de rekening. Tegelijkertijd heeft men via de overheid een uitstaande schuld, die gefinancierd wordt door de uitgifte van staatsobligaties. De banken kopen die graag omdat staatsobligaties functioneren als bancair betaalmiddel. Natuurlijk kan men sparen door via een bank staatsobligaties te kopen. Daar zijn kosten aan verbonden en koersrisico's. Het zou beter zijn wanneer men direct bij de staat zou kunnen sparen, bijvoorbeeld via een nog op te richten Bank Staatsfinanciën (BSF).

Hoe zou deze BSF eruit moeten zien? In principe worden de ingelegde spaargelden gebruikt om de overheid te financieren. Ook geeft de BSF staatsobligaties uit zoals dat nu ook gebeurt. De BSF verstrekt geen leningen aan particulieren, maar kan wel lenin-

gen verstrekken aan De Nederlandsche Bank, met het doel die onder bepaalde voorwaarden verder uit te doen lenen aan banken. Iedereen moet drie internetrekeningen kunnen openen: een depositorekening, een zo te noemen inkomensrekening en een individuele pensioenrekening. De depositorekening is in feite een gewone internet spaarrekening, maar waarbij opdrachten tot overboeking naar een tegenrekening pas drie maanden later worden geëffectueerd. De inkomensrekening is een depositorekening met een bijzondere fiscale regeling. Namelijk, stortingen mag men van het belastbare inkomen aftrekken, terwijl opgenomen geld direct wordt belast tegen het hoogste tarief om later bij de definitieve aanslag te worden verrekend. De individuele pensioenrekening is een variant van de inkomensrekening en onderscheidt zich doordat de tegoeden individueel zijn belegd in een pensioenregeling, waarbij de rentabiliteit uitsluitend is gerelateerd aan de lopende rentes op staatsobligaties. Ook de te vergoeden rente op de deposito- en inkomensrekeningen volgt die van de staatsobligaties. Op alle drie staat een maximum op het maandelijks te storten bedrag. Als gevolg van de koppeling van de rekenrentes aan de variërende rentes op de markt voor overheidsobligaties, zullen de individueel opgebouwde en lopende pensioenuitkeringen fluctueren. Het uitkeringsrisico valt dus geheel toe aan de rekeninghouder. Het goede nieuws is natuurlijk dat tien tegen één de lopende rentes op staatsobligaties hoger zijn dan de inflaties, of anders gezegd, dat de reële rente bijna altijd positief zal zijn.

Directe voordelen

Normaliter zal de BSF-rente lager zijn dan die van de particuliere banken, maar dat geeft wel maximale zekerheid en afstand tot bancaire machinaties. Met een inkomensrekening zijn de fiscale effecten van fluctuerende belastbare jaarinkomens te vereffenen en kan men fiscaal gunstig sparen voor een aanvullend pensioen. De inkomensrekening kan in de plaats komen van het sparen in lijfrentes of andere fiscale regelingen. De inkomens- en pensioenrekeningen zijn eenvoudig, kunnen het fiscale voordeel volledig doorgeven aan de spaarder en belasten deze niet met bevoogdende blokkades. De pensioenrekening is vooral aantrekkelijk voor zelfstandigen voor wie collectieve pensioenvoorzieningen ontbreken. Een maatschappelijk voordeel is dat de overheid geen garanties meer hoeft te geven op persoonlijke spaargelden, waarmee voorkomen wordt dat bij bancair falen de rekening later bij de gewone burger terecht komt. Men kan immers veilig sparen bij de BSF, reden waarom men spaarders bij particuliere banken ook aan de risico's mag houden.

Een tweede voordeel is dat, in tegenstelling tot uitgegeven staatsobligaties, de geplaatste spaargelden bij de BSF niet kunnen functioneren als bancair betaalmiddel en dus ook niet kunnen bijdragen aan de operationele hoeveelheid geld. Het belangrijkste

uitbijter

argument van de Europese Gemeenschap om van de lidstaten te eisen hun schulden binnen vastgestelde grenzen te houden is dan ook om de geldscheppende financiering te beperken. Het ligt dus voor de hand om in de Europese definitie van staatsschuld de bij de BSF geplaatste spaargelden niet, of slechts voor een klein deel mee te nemen. Uiteraard dienen de uitgekeerde rentebedragen wel in de jaarrekeningen te worden opgenomen. Een BSF biedt op deze manier meer beleidsruimte aan overheden dan waarover die thans beschikken.

De concurrentiepositie

Op het ogenblik zijn in de Verenigde Staten, België en Duitsland internetrekeningen te openen waarmee men direct, kosteloos kan beleggen in staatsobligaties op naam. De rekeningen in België, Grootboeken.be, en Duitsland, Finanzagentur.de, zijn ook toegankelijk vanuit Nederland. Het voorgestelde model van de BSF-rekeningen slaat de omweg via staatsobligaties over. Afgezien van de inkomens- en pensioenrekeningen lijkt de BSF op een bedrijfsbank die, om te voorzien in zijn financiering, een internetspaarbank voert. LeasePlan Bank is een bekend voorbeeld. Weliswaar biedt een BSF een *unique buying reason*, in de vorm van een bijzondere zekerheid, maar private banken kunnen daar andere kwaliteiten tegenover stellen.

De inkomens- en pensioenrekeningen zijn een zaak van de fiscus. De daar geplaatste gelden zijn het eigendom van zowel de spaarder als de fiscus. Immers het gaat om uitgestelde afdrachten van inkomstenbelasting. In de huidige regelingen rond de lijfrente- en pensioenverzekeringen bij particuliere financiële instellingen komt dit aspect onvoldoende tot zijn recht. De hierin geplaatste gelden zijn immers speculatief in te zetten, waardoor de schatkist indirect grote oncontroleerbare risico's kan lopen. Maatschappelijk gezien zouden de inkomens- en pensioenrekeningen dan ook uitsluitend bij de BSF moeten berusten.

Grip op de bancaire praktijk

Wat zou een BSF voor de banken betekenen? De banken zullen over minder spaargeld kunnen beschikken. De gevolgen van bancaire falen zullen dus minder ingrijpend zijn en de overheid zou kunnen afzien van reddingsacties. Zullen de banken nog kunnen voorzien in de maatschappelijke behoefte aan financiering? Dreigende tekorten ten gevolge van een overmatige toevloed van spaargelden naar de BSF zijn te voorkomen door het surplus aan spaargelden uit te lenen aan De Nederlandsche Bank, met het doel deze selectief weer uit te lenen aan particuliere banken met

een Nederlandse bankvergunning. Uiteraard wordt aan de rentevoet een opslag voor risico's toegevoegd. De Nederlandsche Bank wijst deze gelden op aanvraag toe, mits voldaan wordt aan vooraf bekende criteria. Een aangescherpte versie van het Basel-III-akkoord zou daartoe als uitgangspunt kunnen dienen. De overheid krijgt daarmee concrete instrumenten om een gewenste praktijk te bevorderen.

Maatschappelijke rechtvaardigheid

Als instrument voor zelfrealisatie valt persoonlijk sparen onder de waarborgen die onze rechtsstaat behoort te bieden (Rawls, 2001). Het geeft mogelijkheden een toekomst te ontwerpen en is daarom te respecteren als onderdeel van de persoonlijke integriteit. Een BSF als maatschappelijke instelling is dus op zijn plaats. Ten eerste omdat uit het verloop van de crisis bleek dat alleen de staat de zekerheid kan bieden die nodig is voor persoonlijk sparen. De bancaire instellingen willen vooral geld maken. Ten tweede omdat de burger, ook de minst welvarende, via de overheid moet opdraaien voor exorbitante beloningen in de falende financiële sector. Dit is fundamenteel onrechtvaardig. Ten derde omdat een rechtsstaat respectabel dient te zijn, ook in het functioneren van zijn maatschappelijke instellingen. De huidige bancaire cultuur is maatschappelijk allerminst respectabel. Ten vierde omdat de burger de mogelijkheid krijgt om te investeren in de publieke sector, kan hij ook praktisch deelnemen in de overheid. Dit zal de afstand tussen overheid en burger kunnen verkleinen. De conclusie is duidelijk. Gezien de discrepantie tussen de bancaire winstboom en de te vervullen maatschappelijke functies hoort een respectabele rechtsstaat te voorzien in een Bank Staatsfinanciën. De daar veilig gedeponeerde spaargelden functioneren als een publiek goed waarmee de overheid inflatievrij is te financieren en waarmee deze via De Nederlandsche Bank grip kan krijgen op de bancaire praktijk.

LITERATUUR

Johnson, S. en J. Kwak (2010) *13 Bankers; the Wall Street Takeover*. New York: Pantheon Books.

Stiglitz, J.E. (2010) *Freefall*. Londen: Allen Lane.

Rawls, J. (2001) *Justice as fairness: a restatement*. Cambridge, Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press.

JOOP EVERS

Emeritus hoogleraar aan de TU Delft

De rubriek uitbijter biedt een podium voor niet alledaagse voorstellen tot verandering van de status quo. De stukken kunnen afwijkende ideeën bevatten, die dienen als voer voor discussie. De rubriek is bedoeld om op een andere manier na te denken over bestaande economische vraagstukken. De redactie nodigt de lezers uit om te reageren op de wenselijkheid en of haalbaarheid van deze ideeën.